

Vjera i međunarodni odnosi: paradoksi i nužnosti

Hasan Ruhani

Centar za strategijska istraživanja, Teheran, I. R. Iran

Rezime

Koncept nacionalne države postao je dominantna filozofska osnova za formiranje država u zapadnim društvima, sekularizam je nesumnjivo postao jedan od čvrstih temelja političke misli i djelovanja unutar tih država i društava. U stvarnosti, vjera koja je u srednjem vijeku u različitim oblicima imala presudan utjecaj na život pojedinaca, porodice, društva i politike postepeno je napuštala društveno-političku pozornicu i zauzimala marginalno mjesto.

Definiranje vjere kao novog utjecajnog činioca na sceni međunarodne politike ne znači odustajanje od teorijske tradicije koja vlada tom oblašću, niti znači uspostavljanje neke nove logike pojašnjavanja koja bi bila usredsređena na vjeru, već se određenije odnosi na pokušaj iznalaženja puteva i sredstava kojima bi bilo moguće ispitati ulogu koju ovaj novopridošli činilac međunarodne politike ima. Može se reći da vjera nije uskladiva s logikom novih međunarodnih odnosa.

Uvod

OD SREDINE XVIII st. kada je koncept nacionalne države postao dominantna filozofska osnova za formiranje država u zapadnim društvima, sekularizam je nesumnjivo postao jedan od čvrstih temelja političke misli i djelovanja unutar tih država i društava. U stvarnosti, vjera koja je u srednjem vijeku u različitim oblicima imala presudan utjecaj na život pojedinaca, porodice, društva i politike postepeno je napuštala društveno-političku pozornicu i zauzimala marginalno mjesto.

Misao i imaginacija novog čovjeka premjestila se iz sfere metafizičkog na sferu ovozemaljskog i čulnog. U srednjovjekovnoj Evropi vjera je bila prisutna u svim oblastima čovjekova života; čak su gradsko planiranje i urbanizacija bili pod njenim utjecajem jer su gradovi prstenasto narastali, koncentrirajući se u cikličnim krugovima oko bogomolja i crkava. Modernizacija je za osnovu uzela ljudsku misao, polet i nastojanje, te gurnula vjerska uvjerenja i metafizičku zbilju ustranu. Umjesto vjerovanja i oslanjanja na Boga, modernizacija je postulirala čovjekovu volju i odlučnost.

Obim industrijalizacije i urbanizacije te poboljšanje ekonomskih uvjeta života ljudi u zapadnim društvima, posebno od polovine XIX st. naovamo, doveli su do apsolutne vladavine ekonomije, te je i sekularizam iz prethodnog stoljeća u toku XIX st. dodatno institucionaliziran. U prošlosti su ljudi bili religiozni u okvirima porodice i društva, vjerski su razmišljali i vjerski se ponašali. Modernizam i rezultirajuća industrijalizacija i urbanizacija doveli su do pojave individualnih izbora, pojave i snaženja individualizma. Pojedinci su razmatrali i odlučivali o svom ponašanju i djelima i birali put kojim će se njihovi životi odvijati u budućnosti. Taj proces snaženja individualizma postao je poznat kao racionalni izbor. Vjera je na Zapadu tako ušla u sferu individualnog izbora: povukla se iz sfere politike, društva, a postepeno i porodice, te postala pitanje individualnog izbora.

Filozofski postulati sekularizma

Postepeno uklanjanje kršćanstva iz sfere međudržavnih odnosa u Evropi novog doba imalo je za osnovu filozofsko opravdanje čiji su korijeni u formiranju jednog novog diskursa. Najznačajniji element

diskursa modernizma jeste inauguracija čovjeka na mjesto Boga u okvirima društvenog života. Prema riječima Davida Griffina, tri aspekta u vezi s važnošću čovjeka bili su odlučujući faktori tranzicije iz srednjovjekovnog u savremeni svjetonazor, a to su:

- prvo, u srednjovjekovnom svjetonazoru svijet postojanja stvorio je Vječni i Neprolazni Stvoritelj;
- drugo, čovjek je smatran krunom Božijeg stvaranja u poretku svijeta, tek za stepenicu niže od položaja anđela;
- treće, okončanje našeg života na zemlji nije značilo i kraj našeg postojanja, već samo jedan novi početak; naš život na budućem svijetu tvorile su radnje i djela koja smo činili na ovom svijetu;
- u savremenom svjetonazoru sva tri aspekta čovjekova postojanja su negirana; ustvari, ljudi koji su živjeli i koji žive u modernom svjetonazoru jesu djeca čiji ih roditelji ne prekoravaju zbog onoga što oni čine.

Filozofija egzistencijalizma koja se razvila u okrilju modernističkog diskursa naglašava da ne postoji biće u prirodnom poretku stvari s čijom bi voljom čovjek trebao uskladiti svoj život. Ne postoji nikakav prirodni zakon, nikakva božanska intencija ili poredak vrijednosti u prirodi stvari koji bismo trebali prihvatiti i u skladu s kojim bismo trebali živjeti. Umjesto toga, vlastite vrijednosti stvaramo u činu vlastitog postojanja; u tom smislu moramo voditi računa da su te vrijednosti važne i pravovaljane samo zbog toga što smo mi dosegнули i došli do tog izbora da ih postavimo u položaj vrijednosti. Trijumfom tog diskursa koji je osnažen i učvršćen velikim brojem tekstova iz različitih sfera ljudske djelatnosti, od prirodnih nauka do psihologije, sociologije, ekonomije pa i umjetnosti, vjera se postepeno pretvorila u marginalni element društvenog života evropskog čovjeka. Geografska rasprostranjenost vjere ostala je ograničena na crkve i porodične domove pobožnih pojedinaca.

Uporedo s ovom misaonom transformacijom koja se dešavala u oblasti politike i društva evropskih zemalja, sličan proces odbacivanja vjere kao odlučujućeg ili važnog faktora zahvatio je i oblast međunarodne politike tih zemalja; slijedom promjene unutrašnje politike, mijenjala se i vanjska politika, pa je u toku nekoliko narednih stoljeća vjera prestala biti osnovni razlog, ili, pak, jedan od osnovnih razloga prijateljstva i neprijateljstva među evropskim zemljama. Shodno tom svjetonazoru i gledištu, vjera i međunarodni odnosi jesu koncepti koji,

iako pojedinačno donekle razumljivi i jasni, moraju biti odvojeno ispitani kako bi se utvrdio i shvatio odnos koji vlada među njima. Pojam međunarodnih odnosa u svom sadašnjem značenju jeste koncept koji se mora razumijevati i ispitivati u okviru diskursa modernizma, naporedo s ostalim aspektima i oblicima ovog diskursa. Drugim riječima, trenutni oblik međunarodnih odnosa jeste proizvod ili dio ukupnosti odnosa koje obično nazivamo modernizmom, ili, pak, kazano rječnikom Wall Streeta, “svjetskim kapitalističkim poretkom”.

U onoj mjeri u kojoj se to veže za našu raspravu, možemo reći da modernizam posjeduje jedan filozofsko-kulturni obrazac koji propagira i širi novi pogled na materijalni svijet u svim njegovim aspektima i pojavnim oblicima; on na materijalno gleda na nekoliko raznorodnih načina koji skupa s ostalim aspektima tog diskursa tvore današnji svijet.

U tom smislu, diskurs modernizma u odnosu na materijalno oslanja se na dva osnovna principa:

- poredak kapitalizma temelji se na slobodnom tržištu u kojem se usluge i proizvodi nude s ciljem priskrbljivanja koristi i povećanja bogatstva;
- tehnocentrizam koji u suštini osigurava promjenu prirodnih oblika putem upotrebe tehnoloških pomagala u procesu proizvodnje.
- Ova filozofska i materijalna podjela u sferi politike odražava se na dva načina:
- formiranje nacionalnih država kao dominantni oblik vlasti koji predstavlja najosnovniji element svjetske politike i koji nacionalne interese uzima kao mjerilo vlastite upute;
- stvaranje međunarodnog poretka koji čine zemlje što putem ratova ili ujedinjavanja ocrtavaju i mijenjaju mapu svjetske politike.

Novi međunarodni odnosi koji su započeli u Evropi stvaranjem nacionalnih država, te se postepeno proširili i na preostale dijelove svijeta, iako nisu nužno imali usaglašenu i harmoničnu logiku, ipak su u zapadnom svijetu bili utemeljeni na nekoliko epistemoloških i ontoloških načela koja su bila općeprihvaćena:

- antropocentrizam: cijeli svijet okreće se oko čovjeka i on je u centru poretka postojanja;

- racionalizam: ljudski razum, bez potrebe za pomoći sa strane u formi objave i sl., kadar je osigurati napredak i progres čovječanstva;
- realizam: u vanjskom svijetu postoji pojavlja zbilja koja se može spoznati.

Kad je riječ o vjeri treba imati na umu da objavljene religije, uprkos pretpostavljenom zajedničkom, božanskom ishodištu i porijeklu, ne obavezuju svoje sljedbenike na jednak način. Dok je u kršćanstvu fokus i naglasak na teologiji i spoznaji Boga, u islamu, a donekle i u judaizmu, naglasak je na vjerozakonu (tj. Božijim propisima i zakonima koje vjernici moraju slijediti u svom životu). Vjerozakon tu tvori veliki dio vjere. Zbog tih razlika, sve vjere (ili bolje rečeno, svi vjernici u svojstvu sljedbenika tih vjera) nisu jednako reagirali na djelatnosti koje su imale za cilj brisanje vjere iz društveno-političkog života. U islamskom svijetu, pa čak i u najtežim zamislivim okolnostima, uvijek su postojala nastojanja za oživljavanje vjere i njene uloge, dok su ti pokušaji u svijetu kršćanstva jedva uočljivi ili nisu na jednak način učinkoviti i utjecajni.

Vjera i teorija međunarodnih odnosa

U teorijskoj tradiciji međunarodne politike koja se veže za “uzroke ratova i uvjete mira” nije definirano mjesto i uloga za vjeru. Glavni tok teorije međunarodne politike jeste antropologija, pozitivizam i usredsređenost na teoriju “racionalnog izbora”. U takvom okviru ljudi i države djeluju i procjenjuju svoje djelovanje na temelju racionaliteta u značenju proračuna koristi i štete nekog čina. Zbog toga ne preostaje mnogo prostora za metafizičke stvari, kao što je vjera. Ovakav teorijski okvir zadržao se sve do kraja Hladnog rata kao temeljna odrednica međunarodne politike. Međutim, stvaranjem novih uzora sučeljavanja na međunarodnoj sceni koji su u obzir uzimali vjeru kao činioca, i posebno nakon pobjede Islamske revolucije u Iranu, taj teorijski okvir suočio se sa brojnim i ozbiljnim pitanjima.

Ono što je jasno jeste da ulogu i utjecaje te nove sile nije moguće pojasniti u preovladavajućem obrascu teorije međunarodne politike koji je fokusiran na odnos dobiti i štete. Ova sila koja se u Iranu javlja u vidu države, a u mnogim drugim zemljama u obliku pokreta, ima svoju specifičnu ulogu koju ispunjava i ciljeve koji su različiti od ciljeva

definiranih u dosadašnjoj logici međunarodne politike. Očekuje se da će ti novi ciljevi, koje možemo nazvati nesekularnim ciljevima, također biti uzeti u razmatranje od strane glavnih igrača na međunarodnoj sceni.

Definiranje vjere kao novog utjecajnog činioca na sceni međunarodne politike ne znači odustajanje od teorijske tradicije koja vlada tom oblašću, niti znači uspostavljanje neke nove logike pojašnjavanja koja bi bila usredsređena na vjeru, već se određenije odnosi na pokušaj iznalaženja puteva i sredstava kojima bi bilo moguće ispitati ulogu koju ovaj novopridošli činilac međunarodne politike ima. Može se reći da vjera nije uskladiva s logikom novih međunarodnih odnosa s dvaju gledišta:

- prvo, postoji bojazan da bi vjera mogla narušiti trenutni odnos snaga na međunarodnoj političkoj sceni; međunarodni odnosi imaju veze sa zemljama i posebno velikim silama, dok se vjera obraća pojedincima i zajednicama; postoji zabrinutost da bi ponovni preporod vjerskoga rezultirao nastajanjem zajednica čija bi lojalnost bila transnacionalna, a to bi u prvom redu ugrozilo tradicionalne odanosti nacionalnoj državi koja predstavlja osnovu uređenja međunarodne zajednice;
- drugo, logika međunarodnih odnosa utemeljena je na ličnim ili nacionalnim interesima, dok vjera na općeniti način uzima Božije vrijednosti kao osnovu ljudskog djelovanja.

Političke i društvene posljedice modernizma

U osnovi, modernizam definira ljudsku sreću kao povećanje i poboljšanje materijalnih uvjeta života ljudi. Vrhunac tog procesa koji je dosegnut sedamdesetih i osamdesetih godina proteklog stoljeća rezultirao je pojavom globalizacije. U isto vrijeme, tokom šezdesetih i sedamdesetih godina proteklog stoljeća ideje modernizma, reforme i modernizacije zahvatile su afričke i azijske zemlje. Ideje i vrijednosti poput modernizma, sekularizma, individualizma i racionalizma, koje su rođene u Evropi u XVII st., na kraju XX st. dospjele su u sve zemlje svijeta i postale univerzalne. U toj paradigmi modernizma, vjera je dobila marginalnu i individualnu ulogu. Vjera nije bila referentna u naučnim istraživanjima, pa je tako i otac međunarodnih odnosa Hans Morgenthau nazvao vjeru jednim nenaučnim fenomenom. Neki su čak ustvrdili da je “veoma malo predskazanja iskazano na tako jasan

i kategoričan način kao predskazanje da se vjera nalazi na izdisaju, u svojevrsnom smrtnom hropcu; ta teorija desakralizacije i sekularizma može postati paradigma za sve društvene nauke”.

Pozitivizam je u toku XIX i XX st. do te mjere zaokupio novu pamet i ljudski razum da je efektivno negirao sve ono što nije bilo moguće količinski obujmiti, pa je u tom procesu i vjera gurnuta na marginu dešavanja. Za istraživače međunarodnih odnosa, posebno u drugoj polovini XX st. bilo je veoma teško, ako ne i nemoguće, ispitati i izmjeriti utjecaj vjerskih činilaca na političko razmišljanje i ponašanje. Pošto je vjera bila obavijena tim oreolom tajnovitosti, te je prema njihovu mišljenju predstavljala jedan koncept koji nije mogao biti izoštren do jasnoće, ona je na Zapadu u okviru istraživanja međunarodnih odnosa izgubila svoje mjesto kao efektivan i utjecajan činilac. Takav pristup koji se može nazvati teorijom modernizacije postao je dominantan u tradiciji međunarodnih odnosa na Zapadu, da bi na kraju postao poznat kao period iščeznuća vjere. Korijeni ove teorije vode unatrag do Marxa, Johna Stuarda Milla, Webera, Freuda i Emila Durkheima. Prema njihovom mišljenju, ulogu vjere u društvu preuzeli su nauka i ljudska logika. Prema njima, legitimitet država i poredaka više se ne veže za vjeru ili bogobožnost, već za vrstu odnosa koje zemlje međusobno uspostavljaju, volju i želju građana. S obzirom na sve to, vjera nije igrala nikakvu ulogu u izučavanju međunarodnih odnosa sve do osamdesetih godina XX st. Općenito, pregaoci na polju humanističkih nauka na vjeru nisu gledali kao na neki utjecajan i važan faktor u oblasti međunarodne politike i odnosa.

U isto vrijeme pojedini stručnjaci koji su se bavili komparativnim istraživanjima i studirali određene dijelove svijeta, posebno opet Bliski istok, nisu skloni vjerovanju da je vjera izgubila utjecaj nad tim društvima. U toku osamdesetih i devedesetih godina XX st. mnogi istraživači na polju političkih nauka i sociologije ozbiljno su dovodili u sumnju teoriju o odbacivanju vjere. Jednako tako, iako su mnogi zapadni analitičari vjerovali i predviđali da će pritisci nastali u okviru procesa modernizma dovesti do drastičnog smanjenja utjecaja vjere ili njena iščeznuća, sada mnogi od njih vjeruju da se desilo upravo suprotno: da su isti ti pritisci doveli do kontraefekta, tj. ponovnog oživljenja vjerskoga. Za to postoji nekoliko razloga i objašnjenja:

- prvo, modernizam je u mnogim dijelovima svijeta potrao tradicionalne vrijednosti, pa je tako izravno ili posredno uzrokovao

javljanje pokreta koji su se zalagali za ponovno ožvljenje tih vrijednosti kojima je prijetilo iščeznuće;

- drugo, u gledištu mnogih naroda svijeta, posebno u tzv. Trećem svijetu, savremene političke ideologije nisu uspjele ostvariti svoja obećanja o materijalnom procvatu i uspostavljanju društvene pravde;
- treće, vjera može biti činilac smiraja naroda i objašnjenje poraza modernizma u mnogim dijelovima svijeta;
- četvrto, vjerske zajednice i skupine na znalački način iskoristile su pogodnosti savremenog doba kako bi politički mobilizirale i organizirale svoje sljedbenike.

Posljedice modernizma na Zapadu i drugdje

Kao što svaka druga teza rađa svoju antitezu, tako su i sekularizam, ekonomski procvat i individualizam na Zapadu i u ostalim dijelovima svijeta, prvenstveno Trećem svijetu, iznjedrili vlastitu antitezu u posljednjoj trećini XX st. Usredsređenost na proizvodnju bogatstva i ekonomsku djelatnost, doveli su do mašinizacije ljudi i njihova otuđenja, slabljenja institucije porodice, narušavanja emocionalnih i urođenih, prirodnih aspekata ljudske ličnosti. Takav fokus doveo je do jednodimenzionalnosti zapadnog čovjeka. Antiteza modernizacije na Zapadu omogućila je rasprostranjen nasrtaj ljudi, posebno u Sjedinjenim Državama, ka crkvama i vjerskim tradicijama Istoka, u prvom redu ka budizmu i hinduizmu. Posljedice tog procesa vidljive su na svakom koraku: danas je broj budističkih hramova u Kaliforniji npr. jednak broju kršćanskih crkava u toj zemlji.

Čak je i Bush Mlađi prilikom izbora za drugi mandat predsjedništva pozivao i inicirao aktivizaciju vjerskih skupina u centralnim državama Sjedinjenih Država i na taj način osigurao za sebe blizu četiri miliona “vjerskih” glasova. Povratak Zapadnjaka ka “smiraju” i bijeg od “buke industrije” ponekad ih je vodio ka kršćanskim crkvama ili, pak, drugim vjerskim tradicijama, prvenstveno porijeklom iz Azije. Vjera se u Americi kreće ka kategoriji organizirane vjere pa su rašireni tragovi tog procesa vidljivi u mnogim aspektima društva, kaznenom zakonu, obrazovanju, porodici pa i vanjskoj politici. Četiri ili pet miliona američkih Jevreja u Sjedinjenim Državama spadaju u politički najorganiziranije skupine,

ostvarujući zamjetan utjecaj na polju medija, unutrašnjoj i vanjskoj politici.

Ulazak modernizma u zemlju u razvoju na Bliskom istoku i Aziji u mnogim slučajevima osujećen je ili je naišao na otpor organiziranih vjerskih skupina koje su se protivile stranoj intervenciji u oblasti politike i ekonomije. Od Maroka do Indonezije organizirane vjerske skupine protivile su se pojavama modernizma, vanjske intervencije, sekularizma te urušavanja duhovnih vrijednosti. Borba protiv imperijalizma i kolonijalizma u islamskom svijetu također je uvijek bila povezana s vjerskim vrijednostima. Protest zbog utjecaja Sjedinjenih Država u zemljama Centralne i Latinske Amerike doveo je do formuliranja teologije oslobođenja. Papa Ivan Pavao Drugi obilato se koristio vjerskim osjećajima sljedbenika Katoličke crkve kako bi oslabio utjecaj komunizma, te potpomogao antikomunističke pokrete u istočnoj Evropi i Sovjetskom savezu. Komunizam je moguće smatrati čedom modernizma u njegovu socijalističkom značenju. Nacionalizam i vjera uporedo su utjecali na mnogobrojne pokrete protiv imperijalizma i kolonijalizma u zemljama Afrike, Bliskog istoka, Azije i Latinske Amerike. Od osamdesetih godina XX st. vjera je stekla značajan utjecaj u uravnotežavanju modernizma ili borbi protiv njega, i pokazala se kao važan faktor mobilizacije i učešća ljudi u tim procesima. Jednako kao nacionalizam, i komunizam koji su uživali zavidan nivo organizacije i mobilizacije i vjerski pokreti pokazali su vlastiti potencijal u tom smislu organizacije i mobilizacije pristalica.

Nema sumnje da je glavni uzrok preispitivanja starih teorija kod zapadnih teoretičara bila pojava Islamske Republike Iran kao države koja baštini vjersku suštinu. Tu činjenicu moguće je jasno vidjeti u knjigama koje su pisane tokom devedesetih godina XX st. U tom smislu možemo navesti jedan ilustrativan primjer:

“Čini se da je Islamska Republika pobudila mnogo zabrinutosti i dovela do formuliranja novoga gledišta u međunarodnom poretku. Ta tema dovela je do novih tvrdnji u vezi s pojavom novih oblika jedne u suštini antizapadne politike; nove tvrdnje zamijenile su stara shvatanja i pretpostavke koje su tradicionalno bile prisutne u dotadašnjoj teoriji o međunarodnim odnosima. Pojava države koja je pod kontrolom fundamentalističkog vjerskog vođstva iznova je pokrenulo stari problem utjecaja revolucionarnih zemalja na stabilnost Novog svjetskog poretka”.

Osim toga, primijećena je i s pažnjom praćena uloga vjere u pitanjima mira i izbivanja ratnih sukoba na međunarodnom planu. Primjer za to imamo i u sljedećem napisu:

“Prepoznata je potencijalna snaga vjere u jednom broju sukoba. Mi smo svjedoci da pojedine vjerske skupine i zajednice nastoje uspostaviti mir i taj proces je vidljiv u cijelom svijetu: od Kambodže do Južne Afrike, Ruande do Sjeverne Irske, Mozambika i Bosne. Praktično, mi smo suočeni s kontradikcijom da vjera istovremeno može biti uzrok izbivanja sukoba i faktor njihova miroljubivog razrješenja.”

U tom smislu Rudolf Otto piše:

“Nije moguće samo zbog određenih zabrinutosti posegnuti za hirurškim zahvatom u kojem bi vjera bila potpuno uklonjena iz društvenog života ljudi”.

S druge strane, pojedini autori iz oblasti osnovnih prava izrazili su zabrinutost činjenicom da vjera nije dosljedno i ispravno definirana:

“Ako je naša pretpostavka to da vjera predstavlja religijsko uvjerenje pojedinca, onda je naša konceptualizacija vjere manjkava, čak i onda kada je taj iskaz uvriježen i u širokoj upotrebi. Individualna vjerska osjećanja jedan su oblik uvjetovane istine koji nema nikakve veze s definicijom vjere. Osim toga, mi moramo poraditi na otklanjanju nedorečenosti i ispravku tradicionalnih definicija sekularizma i modernizma.“

Moramo, također, dodati da su se opći uvjeti života na Zapadu i Istoku oduvijek razlikovali. Od samog početka procesa modernizacije i preporoda javile su se reakcije i protesti koji su se ubrzo pretvorili u organizirane ustanke i revolucije s ciljem stjecanja nezavisnosti i slobode od stranog utjecaja.

Primjer Irana

U Iranu je vjera uvijek imala veoma istaknuto i utjecajno mjesto u društvu. U drugoj polovini XIX st. i početkom XX st. kada su na Zapadu vjerovali da je vjera mrtva, u Iranu su vjerski seminari i vjersko vodstvo igrali prvorazrednu ulogu u društvenom i političkom životu zemlje. U sedmotomnoj povijesti Irana, koju je objavio Univerzitet u Cambridgeu, na stranicama sedmog toma govori se opširno o ulozi vjerskih učenjaka i vjerskih škola u društveno-političkoj stvarnosti Irana. Na jednome

mjestu spominje se da je u jednom određenom vremenskom periodu, tačnije drugoj polovini XX st. vjerski seminar u Nedžefu bio angažiran u antiimperijalističkoj borbi na čak trima frontovima: polaznici te vjerske škole bili su angažirani u pokretu nezavisnosti Iraka i pripremi te zemlje za borbu protiv engleske kolonijalne vlasti; pomagali su Iranu i njegovoj borbi protiv Sovjetskog saveza i podržavali su borbu Libije protiv italijanske kolonijalne vlasti. Vjerske vođe Nedžefa tako su izdale tri fetve kojima se poziva na otpor. U povijesti Irana spominju se imena Ahunda Hurasanija, Sejida Kazima Jezdija i ajetolaha Mazenderanija kao trojice vjerskih predvodnika u to vrijeme koji su izdali fetvu o džihadu, pozivajući na otpor okupatorima i kolonizatorima. Na istome mjestu navodi se čak i to da je ajetolah Mazenderani organizirao dobrovoljačke jedinice koje su trebale preći u Iran i pomoći u borbama protiv ruskih okupatora. Takvu snagu i utjecaj uživala je vjera u to vrijeme. Tačno u vrijeme kada su na Zapadu umišljali da je vjera mrtva i da je stvar prošlosti, vjera je bila tako odlučno utjecajna na političkoj i društvenoj sceni da je mogla u isto vrijeme djelovati na trima frontovima.

Islamske revolucija u Iranu još je jedan slikovit primjer utjecaja vjere, s kojom je ta revolucija doživjela svoj vrhunac i konačnu pobjedu. U povijesnom toku razvoja događaja koje danas nazivamo Islamskom revolucijom, možemo uočiti tri faze: prva faza traje od mjeseca mihra 1341. (1962) i koja se odnosi na protivljenje i borbu protiv prijedloga zakona o pokrajinama; ova faza protesta trajala je dva-tri mjeseca: od mjeseca mihra do azera, kada je islamski pokret doživio pobjedu; druga faza počinje mjeseca deža 1341. (1962) i protest u ovom periodu usmjeren je na šest amandmana; protesti su doveli do poznatog incidenta u Fezije medresi u Komu, a u toku mjeseca muharema događaji su eskalirali hapšenjem imama Homeinija i ustankom od 15. hordada. Konačno, mjeseca ferverdina 1343. (1964), druga faza završava se puštanjem imama Homeinija na slobodu; treća faza protesta počinje mjeseca abana 1343. (1964) i odnosi se na kapitulaciju, odnosno pitanje imuniteta američkim vojnim savjetnicima u Iranu. Prijedlog zakona koji propisuje imunitet od zakonskog gonjenja stranih vojnih savjetnika tajno je izglasan u Parlamentu krajem mjeseca mihra, ali je vijest o tome došla do imama Homeinija. Početkom mjeseca abana imam Homeini izdao je vlastiti proglas protiv ovog zakona, a dana 3. mihra 1343. u gradu Komu o tome je održao čuveni govor koji je ponovo doveo do njegova hapšenja, protjerivanja u Tursku i svih naknadnih događaja

koji će konačno dovesti do pobjede Islamske revolucije.

Stoga se može reći da je treća faza pokreta bila faza borbe protiv utjecaja Amerike u iranskom društvu. Amerikanci su vršili veliki pritisak da se usvoji zakon koji je podrazumijevao imunitet njihova vojnog osoblja od sudskog gonjenja, i ti događaji mogu se uzeti kao početak treće, odlučujuće faze islamskog pokreta u Iranu. Naravno da je jedan od primarnih ciljeva pokreta bio i borba protiv Šahova apsolutizma, ali je borba protiv imperijalizma pokretu dala dodatnu snagu i čvrstoću. Borba protiv stranog utjecaja započela je i obilježila treću fazu islamskog pokreta i tu dimenziju Islamske revolucije danas možemo vidjeti na međunarodnoj političkoj sceni.

Iako su reformatori poput Sejida Džemaludina Afganija, Sejida Kutba i Hasana el-Bene, koji su se početkom XX st. borili protiv imperijalizma i modernizma, formulirali načela političkog islama, ipak je politički islam tek s pobjedom Islamske revolucije u Iranu postao jedan respektabilan pokret i organiziran politički poredak koji predstavlja osnovu političke misli i djelovanja. Taj koncept nakon pobjede Islamske revolucije zahvatio je cijeli islamski svijet i izvršio duboki utjecaj u oblasti međunarodne politike i odnosa. U toku XX st. niti jedna druga vjera nije izvršila tako dubok utjecaj na međunarodne političke prilike i odigrala tako presudnu ulogu kako je to učinio islam. Više od trideset godina osnovno sredstvo borbe Arapa i muslimana protiv nelegalnosti Izraela bio je koncept nacionalizma. Međutim, pojavom i pobjedom Islamske revolucije teorijska, misaona i dogmatska načela borbe protiv Izraela iz nacionalističkih prerasla su u islamska. Nasuprot tradicijama sekularizma, individualizma i modernizma, islam je udruženjima, organima i pokretima darovao mobilnost i participaciju kako bi bili kadri ostaviti traga na političke tokove društva. U Turskoj, Maleziji, Pakistanu, Saudijskoj Arabiji, Iraku, Jordanu, Palestini – uprkos činjenici da su države i vlade nacionalne i sekularne, islam je u obliku organiziranih skupina u posljednjih trideset godina ostavio vidnog traga na društveno-političku misao i praksu muslimana. U suočavanju Zapada i muslimana, islamska misao uživa istaknuto mjesto. Tako je i otac čuvene teze o Sukobu civilizacija, Samuel Huntington u svojoj knjizi napisao: “Pojedinci kažu da je problem nas Zapadnjaka islamski fundamentalizam; međutim naš je problem islam sam po sebi koji se ozbiljno suprotstavlja Zapadu”. Islam je na taj način formulator misli, ideja, ponašanja i konačno politika i kao takav prirodno ostvaruje

izvjestan utjecaj u domenu međunarodnih odnosa.

U trenutnim uvjetima u mnogim islamskim zemljama vjera na izravan ili posredan način ima presudnu ulogu u društveno-političkim pitanjima poput formiranja vlada i njihova svrgavanja. Trenutno je uloga vjere pojavno očigledna u djelovanju vladajućih političkih partija u Turskoj, Indoneziji i Maleziji. Posljednjih dana vidjeli smo izuzetno mnogobrojno okupljanje naroda u Egiptu kada je vlada donijela odluku koja je bila u korist Izraela.

Otpor Gaze i njegovi vjerski motivi

Ono što se dešava u Gazi nije nacionalni sukob Arapa sa jedne, i Jevreja-cionista s druge strane. Stanovnici Gaze, potaknuti vjerskim motivima, ustrajali su u svojoj borbi i pružili otpor. Uvjeti u kojima djeluje Hizbulah umnogome su različiti. Hizbulah djeluje u jednoj drugoj zemlji, dok se stanovnici Gaze nalaze unutar okupirane Palestine, opkoljeni sa svih strana. Protiv njih je pokrenut pravi rat, u punom smislu te riječi, napadima iz zraka, s kopna i mora. Međutim, stanovnici Gaze pružili su junački otpor okupatorima. Nema sumnje da će Izrael izgubiti ovaj rat, te da će se posramljen, biti primoran povući iz pojasa Gaze. Bit će to drugi poraz Izraela nakon tridesettrodnevnog rata iz jula 2006. godine. Nema sumnje da će taj otpor i pobjeda dodatno oslabiti lažnu sliku izraelske premoći na globalnom nivou. Osim vojnog poraza, okupatorima će biti nanesen poraz u domenu političkog, kulturnog, medijskog i humanitarnog djelovanja.

Koji je osnovni motiv otpora stanovnika Gaze? Šta je to što navodi stanovnike Gaze da pružaju otpor okupatorima? Nema sumnje da su to vjerski motivi. O tome ne može biti nikakve sumnje. I sljedbenici Hizbulaha i stanovnici Gaze borili su se motivirani vjerskim načelima, i jednako izvojevali pobjedu. Gaza je jasan primjer utjecaja vjere na planu međunarodne politike i odnosa.

Izrael je glavni oslonac Amerike u regionu Bliskog istoka, i taj oslonac uspjele su zaljuljati dvije skupine vjerujućih boraca protiv okupacije. Izrael ne samo da ne može osigurati interese Amerike u regionu, već ne može osigurati ni vlastitu sigurnost. Nema sumnje da Izrael neće uspjeti ostvariti niti jedan od ciljeva koje je zacrtao, krećući u svoj kriminalni pohod na stanovnike Gaze; neće uspjeti razoružati Hamas, neće ukloniti Fatahovu kontrolu nad Gazom, neće uspjeti osigurati

sigurnost južnog dijela Izraela, neće uspjeti zaposjednuti prelaz Rafah. Ukratko, niti jedan od ovih ciljeva neće biti ostvariv za cioniste. To je snaga vjere i moć islama koja se uspijeva oduprijeti najsavremenijoj vojnoj mehanizaciji današnjice.

Tragovi vjere u međunarodnim odnosima

Vjera na različite načine ostavlja traga na međunarodne odnose. Prije svega, vjera ostvaruje utjecaj u procesu odlučivanja. Naravno, prije nego što dosegne proces odlučivanja, vjera je prisutna kao vjerovanje i ideja. Vjera presudno utječe na svjetonazor, ključne pojmove i definicije koje vladaju ljudskim mislima. Mnogi ljudi preuzimaju iz vjere vlastiti poredak vrijednosti, hermeneutički okvir i vlastito gledište. Durkheim, Weber i Marx uvjereni su da su religija i vjerovanja čvrsto povezani. Religijska vjerovanja imaju veliki utjecaj na saradnju, nasilje, participacije i glasanja, pitanja vezana za žensku populaciju, različite društvene skupine i teme iz vanjske politike. Kada se jedan vjernik nađe u okviru organizirane vjerske skupine, njegova promišljanja i ponašanja pod dominantnim su utjecajem uređenog dogmatskog sistema organizacije kojoj pripada. U sferi političkog djelovanja, jasno je da vjera vrši određeni utjecaj na proces odlučivanja kod mnogih političara. Weber kaže da je vjera poput nekog psihološkog filtera koji kontrolira proces odlučivanja političara i rukovodi njihovim djelovanjem na nesvjestan način.

U trenutnom međunarodnom poretku islam od svih drugih vjerskih tradicija ostavlja najviše traga na svjetskoj sceni. Potpuno je jasna i vidljiva osjetljivost koja na Zapadu postoji spram islama. Jednako je vidljiva i središnja pozicija koju je u tom smislu zauzela Islamska Republika Iran kao vjerski poredak i vlast. No, slično je i u drugim zemljama. Kada se u Afganistanu pisao ustav, mnogo se raspravljalo o terminu "islamska republika". Koliko god su Amerikanci vršili pritisak da se usvoji neutralan naziv za zemlju kao Republika Afganistan, to nije prihvaćeno. Tome su se dužnosnici usprotivili na Loji Džergi i u Parlamentu, pa je na kraju Afganistan proglašen islamskom republikom. Unatoč protivljenju Engleza i Amerikanaca, u Ustavu Afganistana navedeno je i to načelo da Parlament ne može usvojiti zakon koji bi bio u suprotnosti s islamskim vjerozakonom. Isto načelo je prihvaćeno i u Iraku.

Kada govorimo o Arapima i Izraelcima, jasno je vidljivo da religija

igra odlučujuću ulogu u procesu donošenja odluka i pregovorima dviju strana. Tu su vjera i identitet usko vezani jedno za drugo. U periodu nakon Hladnog rata, identitet, nacionalizam i vjera zamijenili su tada dominantne političke škole mišljenja. Identitet i posebno vjerski identitet ostavili su dubokog traga na političku misao i djelovanje, te političko odlučivanje na prostorima poput Bliskog istoka, Irske, Balkana, Kašmira, Indije, Malezije i drugdje.

Važan faktor jeste odnos vjere i legitimiteta. Vjera ima temeljnu ulogu u iznalaženju i formuliranju legitimiteta za mnoge organizacije i države. Vlade su često pod utjecajem gledišta i izjava vjerskih lidera. Uloga Vatikana, uloga islamskog duhovnog vođstva i Crkve na Zapadu i Latinskoj Americi, istaknuta je i utječe na ponašanje političkih predvodnika. Jednako se to može reći za budističke i hinduističke svećenike. U Egiptu, Saudijskoj Arabiji pa čak i u Iranu prije Islamske revolucije stavovi vjerskih lidera nisu bili bez odjeka kod političkih predvodnika. Uloga vjerskog duhovnog vođstva u pokretu bojkota stranog duhana u Iranu, konstitucionalnoj revoluciji i pokretu za nacionalizaciju iranske nafte primjeri su dodira vjere i pitanja legitimiteta u političkoj praksi Irana.

Naredni faktor koji je relevantan za odnos vjere i sfere međunarodne politike jeste činjenica da uloga vjere više nije ograničena samo na unutrašnje tokove jedne zemlje. Vjera lahko prevazilazi te granice nacionalnih država i djeluje na međunarodnom polju političke misli i prakse. Nacionalni i vjerski sukobi na području Balkana i Kašmira jasni su primjeri toga. Drugim riječima, vjera ima svoje mjesto i ulogu, bilo u pokretanju sukoba ili dostizanju pomirenja. Kada je Sovjetski savez izvršio invaziju na Afganistan, muslimanski borci iz najudaljenijih tačaka islamskog svijeta došli su u tu zemlju da se bore protiv komunističkih okupatora. Pobjeda Islamske revolucije u Iranu stvorila je uvjete i omogućila grupisanje islamista u skoro svim islamskim zemljama. Faktor vjere novi je element političkog organiziranja i djelovanja. U skoro svim vjerskim tradicijama danas imamo narastajući trend fundamentalizma, i neki od tih fundamentalističkih pokreta nastoje zadobiti utjecaj nad vladama i državama. U Izraelu, Americi, Saudijskoj Arabiji, Indiji, Turskoj i Pakistanu imamo mnoštvo primjera za takvu tvrdnju. Podrška koju određene zemlje i vlade pružaju vjerskim skupinama predstavlja još jedan novi faktor u međunarodnim odnosima.

Oblast vjere i međunarodnih odnosa pokriva širok spektar tema

s globalne političke scene. Neke od tih tema jesu pitanja globalizacije, političke kulture, rukovođenje kriznim situacijama, ekologija, strategije rata i mira, terorizam, bogaćenje i metode društveno-ekonomskog razvoja i napretka.

Nasuprot prvoj polovini XX st. koja je bila era nacionalizma i ekonomske krize, druga polovina XX st. i prve godine XXI st. predstavlja eru suprotstavljanja na novim poljima, poput duhovnosti, saradnje, regionalizma, vjere, ekonomskog razvoja, ekologije te odnosa etike i globalizacije. Čini se da značaj istraživanja vjere za razumijevanje unutrašnjih pitanja pojedinih zemalja i utjecaja koji ona ima na međunarodne odnose raste iz dana u dan. Za razliku od perioda pozitivizma, danas ispitivanje uloge vjere u politici zahtijeva mnogo više preciznosti i pragmatičnosti.

Islamska Republika Iran i međunarodni odnosi

Prije procvata rasprava koje se tiču povratka vjeri i njenu značaju u međunarodnom poretku tokom devedesetih godina XX st., Islamska Republika Iran još 1989. godine uspostavila je vjerski poredak vladavine utemeljen na jasno izraženom vjerskom identitetu. Sudbina je tako htjela da se Islamska revolucija u Iranu desi u desetljeću kada su rasprave o ulozi sekularizma doseglye vrhunac, dok su teoretičari progresa vjerovali da sekularizam i privatizacija vjere predstavljaju nužne pretpostavke progresa u zemljama u razvoju. U praktičnom smislu, Iran je bio u prednosti od skoro jedne decenije u odnosu na rasprave iz devedesetih godina. Nažalost, problemi i mnogobrojne poteškoće koje su zadesile Iran u prvoj deceniji nakon pobjede revolucije nisu ostavile dovoljno prostora za uspostavljanje mreže naučnih centara i univerziteta na kojim bi te rasprave bile teorijski formulirane. Nije bilo moguće teorijski obuhvatiti značaj tog novog fenomena zvanog Islamska Republika Iran u okviru međunarodnog poretka, te sve dugoročne posljedice koji je on imao na tradicionalna shvatanja međunarodne politike. Zapadnjaci su također pokazali na mnogim primjerima da se suočavaju s teškim teorijskim poteškoćama u vlastitim pokušajima razumijevanja ovog fenomena. To je prvenstveno stoga što na taj fenomen gledaju iz perspektive jednog različitog diskursa, a to je diskurs sekularizma. I mi u tom smislu imamo poteškoće jer smo se u tolikoj mjeri sjedinili s tim svjetonazorom da imamo problema

naviknuti se, a ne shvatiti ozbiljno i ne promisliti o različitim aspektima tog odnosa između sekularizma i novorođenog fenomena Islamske Republike; ponekad se u tom smislu nesvjesno i bez nakane ponašamo u skladu s uzusima sekularnog svjetonazora. Tako se javljaju prijelazne i hibridne forme svjetonazora koji je izvana vjerski, ali u suštini uzima u obzir nužnosti koje nameće sekularizam.

Za Islamsku Republiku Iran odnos vjere i međunarodnih odnosa može se sumirati na sljedeći način:

- Islamska Republika Iran prva je i možda se može reći jedina vjerska revolucija u savremenom međunarodnom poretku, pa je u tom svojstvu ne samo nametnula rezultate pobjede te revolucije međunarodnom poretku, već je iz temelja izmijenila pretpostavke o razumijevanju uloge vjere u međunarodnoj politici. Islamska Republika Iran može se smatrati uzorom ili modelom unošenja vjere u političku jednačinu međunarodnih odnosa, i ta činjenica ima važne posljedice koje ne smiju izmaknuti našoj pažnji. Naša vanjska politika ne prepoznaje se samo kao vanjska politika jedne zemlje koja se zove Iran, već je to istovremeno vanjska politika jedne vjerske države.
- Dio problema koji postoje u poretku međunarodnih odnosa uzrokovan je problemom shvatanja ili njegova odsustva. Zapadnjaci ne samo da ne razumiju Iran, već nisu kadri shvatiti suštinu jedne islamske države. Korijen nepovjerenja koji postoji između Irana i Zapada, a o čemu se uvijek govori, nalazi se u nedovoljnom poznavanju islama na Zapadu.
- Iskustvo Islamske Republike Iran pokazalo je da sekularizam međunarodnog poretka nije neprolazna, trajna i unaprijed zadata nepromjenjiva vrijednost. Moguće je da kratkoročno nećemo biti u stanju promijeniti jednačinu sekularnog međunarodnog poretka, ali u isto vrijeme mi nismo prihvatili sve strukturalne nužnosti koje taj poredak nameće i do danas smo uspjeli pokazati da je opstanak jedne islamske države u međunarodnom poretku moguć i ostvariv, iako u tom smislu nemamo jedinstveno gledište niti posjedujemo jasno formuliranu teoriju.
- Iskustvo Islamske Republike Iran u periodu nakon Hladnog rata u pomoći rješavanju sukoba u Nagorno Karabagu, Tadži-

kistanu, Afganistanu, Iraku i Libanu jasno pokazuje kako stereotipna slika o vjeri kao izvoru sukoba i nestabilnosti u međunarodnom poretku nije nužno i uvijek tačna. Upravo suprotno: vjera može igrati veoma konstruktivnu ulogu u rješavanju sukoba. U slučaju Afganistana, Iraka i Libana djelomično zajedništvo u vjeri s Iranom omogućilo je veći utjecaj Iranu nego mnogim drugim sekularnim zemljama.

Nužnosti vjerske države u međunarodnom poretku

Ono što se može vidjeti u većini teorija o međunarodnim odnosima jeste zadana vrijednost pretpostavke da suština države mora biti sekularna. Jedan od mogućih uzroka takvog stanja jeste dominantan položaj pragmatičnog gledišta ili praktičnog racionalizma. Prihvata se pretpostavka da država nema nikakvih obaveza u odnosu na vjeroispovijest građana, te da je njena osnovna uloga ta da u svojstvu organa koji izabiru građani bude u službi blagostanja i mira ljudskog društva. Država nema obavezu građanima ukazati na pravi put i stranputice. Vjerska država, pak, djeluje upravo u potpunoj suprotnosti ove pretpostavke koja je općeprihvaćena u svim zapadnim teorijama. Ako je država sredstvo u službi naroda, od naroda i za narod, i ako taj narod ima jasna vjerska stremljenja, onda država ne može ostati ravnodušna na vjerske kategorije kao što su pravda, sloboda, jednakost i sl. U idealnim uvjetima, vjerska država ne priželjkuje ostvarenje vjerskih kategorija poput pravde i oslobođenja od nepravde i iskorištavanja samo za svoje građane i sljedbenike, već za cjelokupno čovječanstvo.

Međutim, u praktičnom smislu, postojanje i djelovanje jedne vjerske države u sklopu međunarodnog poretka suočeno je i s nekim paradoksima, od kojih možemo nabrojati sljedeće:

- Kako vjerska država može otkloniti podvojenosti i razlike koje postoje u definicijama pojmova i koncepata poput nacionalnog interesa, sigurnosti i identiteta države? Da li se vjerska država na međunarodnom planu treba zalagati za ostvarenje pravde ili se treba fokusirati na otklanjanje potreba i stjecanje uvjeta blagostanja vlastitih građana tako što će pacifizirati vanjske odnose i sarađivati s vanjskim svijetom po svaku cijenu s ciljem privlačenja kapitala i investicija? Ako vjerska država nema snage nametnuti međunarodnom sekularnom poretku

svoje želje i volju, na koji se način može pomiriti s pravilima, vrijednostima i praksama tog sekularnog poretka? Jasno je da u definiciji pojmova, kao što su sigurnost i nacionalni interes u svim državama postoje određene razlike i specifičnosti. Međutim, u filozofskoj definiciji temeljnih pojmova vjerska država u temelju se razlikuje od svjetonazora koji trenutno dominira međunarodnim političkim poretkom.

- U islamskom svijetu svjedoci smo različitih iskustava saradnje s međunarodnim sekularnim poretkom, pa tako imamo iskustvo Islamske Republike Iran, Saudijske Arabije, Malezije, Turske, Indonezije... svako različito od drugoga. Da li to znači da islamske zemlje imaju kapacitet saradnje sa sekularnim poretkom, ili to, pak, znači da nisu dovoljno islamske? Kako je moguće riješiti to proturječje saradnje islamskih vjerskih država s jedne i sekularnog međunarodnog poretka s druge strane?
- Gdje su granice i koja je mjera vjerskog identiteta neke države? Na kojem se stadiju za jedan poredak može utvrditi da predstavlja vjerski poredak? Na kojem se mjestu za uređenje u Iranu može reći to je islamska republika? Koji su to kriteriji koje treba ispuniti, gdje je ta prijelomna tačka? Gdje su granice fleksibilnosti vjerske države? Prvi odgovor grupe teoretičara jeste da u sučeljavanju i saradnji s vanjskim svijetom moramo vjeru ostaviti po strani, ali je problem sadržan u tome što to nije moguće izvesti zbog cijelog niza razloga. Tu je uloga intelektualne elite izražena da formulira i elaborira rješenja problema koji se nameću. Kako možemo u isto vrijeme saradivati s vanjskim svijetom i održati i sačuvati vlastite vjerske obzire i vrijednosti? To je pitanje koje traži i praktično i teorijsko razrješenje.
- Dosadašnja iskustva unutar islamskog svijeta pokazuju da ne postoji jedinstvo pristupa i pogleda na identitet i nužne pretpostavke islamske vlasti i države. Da li to raznorodstvo pristupa i definicija predstavlja u isto vrijeme prednost ili nedostatak? Da li je to zgodna prilika ili opasnost? Kako se zgodne prilike mogu maksimalno uvećati, a opasnosti otkloniti ili smanjiti na najmanju moguću mjeru?

Vjera u procesu globalizacije

Naša zabrinutost kao i zabrinutost mnogih drugih zemalja u razvoju jeste to da će proces globalizacije dovesti do kulturnog ujednačavanja i slabljenja kulturne i vjerske raznolikosti svijeta. Naravno da postoji i ta zabrinutost da prednosti i zgodne prilike koje proces globalizacije eventualno može iznjedrati neće biti ravnomjerno i pravedno podijeljene. Ako pretpostavimo da je proces globalizacije neizbježan, a tako jeste, onda moramo zaključiti da će u ovom procesu preživjeti i ostati one vrijednosti i oni kriteriji, društveni i moralni standardi, koji su bolji, harmoničniji, ljudskiji, snažniji, dok će u desetljećima koja slijede nehumaniji, slabiji kriteriji iščeznuti i nestati. Naša je obaveza stoga da u procesu globalizacije na što bolji mogući način predstavimo vlastita humana i islamska načela i vrijednosti, te da na taj način uđemo u sukobljavanje s vrijednostima i načelima sekularizma.

U tom procesu mora postati jasno šta je bolje za sve stanovnike zemaljske kugle: da li su to iskrenost, spasenje, društvena pravda, jednakost i borba protiv ugnjetavanja ili je to pohlepa, eksploatacija i robovanje profitu za koje se opravdano smatra da je u korijenu današnje ekonomske i finansijske krize. Vjere su danas postavile izazov trenutnoj paradigmi koja vlada međunarodnim poretkom i njegovom politikom. One su danas važan faktor borbe protiv dominacije. U idealnim uvjetima vjere nisu nužno osnova za razlikovanje, sukobljavanje i dominaciju jednih nad drugima. Ako zamislimo vrijeme u budućnosti kada će temeljne poruke vjerskih tradicija biti utjelotvorene u svijetu, tada u tim okolnostima neće biti osnove za ratove i krvoprolića jer će sljedbenici vjerskih tradicija koje sve potječu od Boga prihvatiti i poštovati načelo mirnog suživota jednih kraj drugih ♦

S perzijsko preveo: Ahmed Zildžić

Religion and International Relations: Paradoxes and Necessities

Dr. Hasan Ruhani*

Summary

The concept of a nation-state has become the dominant philosophical basis for state formation in Western societies, and secularism as become one of the solid foundations of political thought and action within those states and societies. In reality, religion, which played a crucial role in the lives of individuals, families, societies and politics, gradually left the socio-political arena and assumed a marginal position.

Defining religion as the new factor of influence on the international political arena does not mean a withdrawal from the theoretical tradition dominant in the area, nor an establishment of a new logic of explanation, focused on religion alone, but rather a more articulated attempt to find ways and means to examine the role of this new factor if international politics. Religion can be said to be incompatible with the logic of new international relations.

* Director of the Strategic Research Centre in the Islamic Republic of Iran.